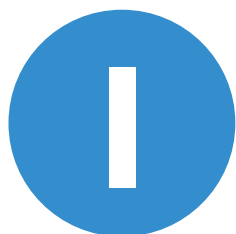

Iedere stem telt

Hoe zorg je dat ieders stem gehoord wordt, ook de stem van mensen met een verstandelijke beperking? In dit artikel delen we een aantal praktische tips. Over het houden van interviews, creatieve werkvormen en samenwerking met ervaringsdeskundigen.

door **Ida van Asselt-Goverts**, **Rosalie Arts**, **Simone Krijgsman** & **Maaïke Hermesen**

In het sociaal werk draait het om afstemmen op de leefwereld van mensen. Soms betekent dat ook: onderzoeken wat er leeft, wat werkt en wat beter kan, om zo samen vernieuwingen vorm te geven. Participatief onderzoek biedt een manier om de mensen 'om wie het gaat' actief te betrekken. Hoe zorg je dat ieders stem gehoord wordt, ook de stem van mensen met een verstandelijke beperking? In het lectoraat 'Ethiek van verbinding met mensen met een verstandelijke beperking' (Hogeschool van Arnhem en Nijmegen) werken we samen met mensen met een verstandelijke beperking, naasten, professionals en ervaringsdeskundigen. Onze tips zijn gebaseerd op eigen ervaringen van onderzoekers en ervaringsdeskundigen binnen ons lectoraat en op eerdere publicaties over onderzoek met en interviewen van mensen met een verstandelijke beperking (Schuurman et al., 2004; Kröber et al., 2023) en over samenwerking met ervaringsdeskundigen (Leeratelier Ervaringsdeskundigheid in onderzoek, 2025).

Tip 1: bereid je goed voor en neem de tijd

Zoals bij alle interviews is het belangrijk om vooraf deelnemers heldere informatie te geven, toestemming te vragen en een interviewleidraad te maken. Ook is het belangrijk om na te denken over een aantal zaken: welke plek en welk tijdstip is rustig en prettig voor de deelnemer? Neem bij mensen met een beperking extra tijd: ook voor rustig kennismaken, uitleg,

pauzeren, uitlopen en napraten. Is het handig als iemand het interview afneemt die de deelnemer kent, of juist niet? Wil de deelnemer iemand meenemen? Dit kan ondersteunend zijn, maar ook belemmerend; het is niet de bedoeling dat deze persoon de antwoorden beïnvloedt.

Tip 2: goede uitleg bij de start

Bij de start van het interview is het belangrijk om uitleg te geven, zodat deelnemers zich vrij voelen eigen ervaringen te delen. Deelnemers kunnen denken dat een onderzoek een test is waarbij maar één antwoord goed is. Leg uit dat het gaat om iemands eigen ervaringen en mening: 'Er zijn in dit interview geen goede of foute antwoorden. Een eerlijk antwoord is altijd goed. Als je iets niet weet of een vraag moeilijk vindt, mag je dat zeggen.' Verminder de kans op sociaal wenselijke antwoorden door deelnemers uit te nodigen om alle ervaringen te delen, ook wat niet fijn of moeilijk was. Leg uit hoe je zorgt voor privacy: 'De informatie die je geeft wordt goed opgeborgen, zodat niemand anders dit kan lezen. Jouw naam noem ik ook nergens als ik over het onderzoek vertel of schrijf, zodat niemand weet dat deze antwoorden van jou zijn.' Als je aantekeningen maakt tijdens het gesprek, leg dan uit dat je dit doet omdat je het niet allemaal kunt onthouden. Vertel wat je met de aantekeningen gaat doen en laat ze indien gewenst lezen. Als je het gesprek wil opnemen, leg dan uit dat je dit gebruikt om te controleren of je het goed opgeschreven hebt en vraag of de deelnemer dit goed vindt.

Let op signalen
dat de deelnemer de
vragen niet begrijpt of
zich ongemakkelijk
voelt

Tip 3: tijdens het gesprek: afstemmen en aansluiten

Tijdens het gesprek is het belangrijk dat je goed afstemt en aansluit op de deelnemer. Stel één vraag te gelijk en stel ze kort, helder en concreet. Gebruik gewone taal, dus geen moeilijke woorden of afkortingen. Als het niet anders kan, leg het woord dan

Illustratie: Sanneke Duijff

in dezelfde zin uit. Check of je elkaar goed begrijpt. Stel geen suggestieve vragen en vul niet in voor de deelnemer. Geef geen eigen voorbeelden die de antwoorden kunnen beïnvloeden. Spreek met een normale toon. Voorkom onderschatting en betutteling. Geef nadenkijd voor het beantwoorden van een vraag, vooral bij lastige en persoonlijke onderwerpen. Stel er niet direct een nieuwe vraag overheen. Wees alert op hoe je reageert. Probeer je vragen en reacties neutraal te houden. Een enthousiaste reactie op een positieve ervaring kan ten onrechte de indruk wekken dat je vooral die positieve verhalen wil horen. Bij persoonlijke vragen kun je toestemming vragen: 'Mag ik je vragen stellen over...'. Let tijdens het interview op non-verbale signalen van de deelnemer waaruit blijkt dat deze de vragen niet begrijpt, zich ongemakkelijk voelt of dat de vragen veel spanning of emoties oproepen. Pas je aanpak waar nodig aan. Bespreek hoe je de deelnemer kunt ondersteunen en biedt mogelijkheid voor pauzeren of stoppen.

Tip 4: goed afronden

Samen goed afronden is belangrijk. Dit kun je doen door tijd te nemen voor even napraten, terugblikken en vooruitblikken: evalueer naderhand hoe de deelnemer het interview heeft ervaren, zodat je ervan kan leren voor een volgend interview. Check hoe de deelnemer erbij zit na afloop, zeker bij persoonlijke onderwerpen. Als dat nodig is: geef mogelijkheden voor 'nazorg'. Vertel hoe de deelnemer een terugkoppeling van de resultaten zal krijgen.

Tip 5: wees creatief

Onderzoek is vaak heel talig. Het is belangrijk om ook creatieve, non-verbale onderzoeksmiddelen te benutten, zodat iedereen mee kan doen. Gebruik bij interviews bijvoorbeeld visuele hulpmiddelen, zoals pictogrammen of een visuele 5 punts-schaal. Of werk met een papier met een groene smiley die de deelnemer kan omkeren naar een rode smiley als die niet meer wil vertellen over bepaald onderwerp. Je kunt aan de hand van foto's of tekeningen in gesprek gaan of deelnemers vragen iets te maken (foto, tekening, collage, lego). Kijk goed wat aansluit bij de deelnemer qua interesses en mogelijkheden.

In plaats van een standaard onderzoeksrapport kun je resultaten toegankelijker maken met een andere type eindproduct. Het onderzoek 'Zichtbaar maken wat werkt' naar betekenisvolle contactmomenten resulteerde bijvoorbeeld in een foto-expositie, podcast, een ontrafelkaart, een onderwijsmodule, een handreiking 'Beleven en verbinden vanuit zintuigen'

en een 'Analyse in woord en beeld' (<https://www.han.nl/projecten/2021/zichtbaar-maken-wat-werkt/>).

Tip 6: samenwerken met ervaringsdeskundigen

Onderzoekers kunnen veel leren van ervaringsdeskundigen. In ons lectoraat werken we samen met ervaringsdeskundigen-in-opleiding van de STERKplaats. Zij denken mee en geven feedback over bijvoorbeeld de manier waarop we deelnemers werven en informatie geven, over begrijpelijkheid van interviewvragen en de toegankelijkheid van werkvormen. In alle fases van het onderzoek kunnen zij een rol spelen, ook bij het interviewen, het nadenken over de betekenis van de bevindingen en de toegankelijkheid van de eindproducten. 'Het is belangrijk dat je kan meedoen aan onderzoek op een manier die bij je past', zegt een ervaringsdeskundige. 'Zo kan je echt iets veranderen in de praktijk. We zijn opgeleid om voor de belangen van anderen op te komen. We kennen de praktijk goed en kunnen dus vertellen wat wel en niet werkt.' Onze ervaring is dat dat andere perspectief het onderzoek versterkt. Het onderzoek levert rijke informatie op, en, minstens zo belangrijk: mensen om wie het gaat, worden écht gehoord.

Verder lezen: www.han.nl/evvb en www.han.nl/sterkplaats

Ida van Asselt-Goverts (docent/onderzoeker), Maaïke Hermesen (lector) en Simone Krijgsman (ervaringsdeskundig onderzoeker) zijn werkzaam bij het Lectoraat Ethiek van Verbinding met Mensen met een Verstandelijke Beperking van de HAN University of Applied Sciences. Simone Krijgsman en Rosalie Arts volgen de opleiding tot ervaringsdeskundig bij LFB STERKplaats Nijmegen.

Bronnen

- Kröber, H. R. Th., & Zomerplaaig, J. (2023) *Interviewen van mensen met een verstandelijke beperking. Een kritisch emancipatoir perspectief*. In J. Evers (Red.), *Kwalitatief interviewen: kunst én kunde* (pag. 265–274). Boom Uitgevers.
- Leeratelier Ervaringsdeskundigheid in Onderzoek (2025). *Ervaringsdeskundigheid in onderzoek: Een literatuurverkenning*. Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Geraadpleegd op 25 september 2025 van <https://www.han.nl/over-de-han/waar-staan-we-voor/ onze-focus/fair-health/ervaringsdeskundigheid/HAN-Leeratier-Ervaringsdeskundigheid-in-Onderzoek-Literatuurverkenning.pdf>
- Schuurman, M., Speet, M., & Kersten, M. (2004). *Onderzoek met mensen met een verstandelijke beperking*. Utrecht: LKNG/NIZW. Geraadpleegd op 2 juli 2025, van <https://www.kennispleingehandicaptensector.nl/tips-tools/tools/handreiking-onderzoek-met-mensen-met-een-vb>

